

TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÓ

Külgazdaság, LXIII. évf., 2019. március–április (32–44. o.)

Uniós és magyar nemzetközi magánjog az új Kódex tükrében

RAFFAI KATALIN – DUDÁS KRISZTINA

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Nemzetközi Magánjogi Tanszéke szervezésében 2018. szeptember 21-én került sor az „Uniós és magyar nemzetközi magánjog az új Kódex tükrében” címet viselő műhelykonferencia lebonyolítására. A tudományos ülés középpontjában a 2018. január 1-jén hatályba lépett, a 2017. évi XVIII. sz. törvény a nemzetközi magánjogról állt, amely számos változást tartalmaz a korábban hatályos 1979. évi 13. sz. törvényerejű rendelethez képest. A tudományos ülés előadói – jelentős részben a kodifikációs bizottságok tagjai – előadásai középpontjába a törvény uniós jogforrásokkal való összhangját, a változások főbb irányát és a joggyakorlat számára adódó új kihívásokat helyezték.
Journal of Economic Literature (JEL) kód: K 190.

Az új magyar nemzetközi magánjogi törvény hatálybalépése óta eltelt rövid időszakban jól láthatóan elindult egy új folyamat, amelynek célja egyrészt a szélesebb szakmai közvéleménnyel megismertetni a jogszabályt, másrészt elkezdődött egy tudományos elemzés is, amely az egyes rendelkezéseket vizsgálja, értelmezi, esetleg bírálja az uniós jog vagy éppen a hazai jogrendszer kontextusában. A magyar nemzetközi magánjogi szabályozás reformjának időszerűségéről, az újításokról már számos tanulmány és tudományos rendezvény született, amelyek több-kevesebb részletességgel mutatták be a régi jogszabállyal összevetve a hatályos joganyag változásait. Ebbe a sorozatba illeszkedik a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Nemzetközi Magánjogi Tanszéke szervezésében tartott nemzetközi magánjogi műhelykonferencia is, amelyről az alábbiakban röviden beszélünk. Az előadások témáját áttekintve megállapítható, hogy az előadókat a nem-

<https://doi.org/10.47630/KULG.2019.63.3-4.32>

Raffai Katalin, egyetemi docens, PPKE JÁK Nemzetközi Magánjogi Tanszék.
E-mail: raffai.katalin@jak.ppke.hu

Dudás Krisztina, egyetemi hallgató, PPKE JÁK. E-mail: d.krisztinko@gmail.com

zetközi magánjog három nagy témaköre érdekelte: egyrészt a nemzetközi magánjog tágabb összefüggései (*Király Miklós, Erdős István, Sommsich Réka*), másrészt a nemzetközi magánjog egyes általános jogintézményei (*Burián László, Raffai Katalin*), harmadrészt a nemzetközi magánjog különös részébe tartozó egyes kérdések (*Csehi Zoltán, Jezerniczki Katalin, Vincze Gabriella Anita*). Beszámolónkban arra törekedtünk, hogy a konferencia programjához igazodva röviden összefoglaljuk az egyes előadásokat, kiemelve a hangsúlyos elemeket.¹

Burián László (PPKE JÁK, tanszékvezető egyetemi tanár) köszöntőjében röviden üdvözölte a résztvevőket. A konferencia témájának aktualitását kiemelve hangsúlyozta a műhelybeszélgetés jellegének fontosságát, mint amely kifejezetten előnyös a különböző álláspontok ütköztetésére. A bevezetőt követően átadta a szót *Vékás Lajos* professzor emeritusnak (ELTE ÁJK), akinek elnökle mellett megkezdődött a tudományos tanácskozás.

Az első előadó, *Király Miklós* (tanszékvezető egyetemi tanár, ELTE ÁJK) a nemzetközi magánjog határain túlmutató, a jogszabályok értelmezésével összefüggő problémakört tárt a hallgatóság elé a „*Nemzetközi tényállások és az Alaptörvény hetedik módosítása*” című előadásában. Az előadásban az Alaptörvény és a közösségi jog, valamint az Alaptörvény és a nemzetközi magánjog kapcsolatát vizsgálta, melynek középpontjában az Alaptörvény 28. cikke által megfogalmazott értelmezési kötelezettség, az uniós források, valamint a nemzetközi magánjogi egyezmények értelmezési lehetőségei, ezek összefüggései és a jogértelmezés során felmerülő bizonytalanságok álltak.

Az Alaptörvény 28. cikke értelmezési kötelezettséget ír elő a bíróságok számára, és meghatározza azokat a sarokpontokat, amelyekkel összhangban el kell eljárniuk az értelmezés folyamatában.² A Kúria egy döntésében³ ki is mondta, hogy a bíróságnak a jogvita eldöntésére irányadó jogot az Alaptörvény 28. cikke szerint kell értelmeznie, és az Alkotmánybíróság döntésének megfelelően, az ebben meghatározott alkotmányos követelményt érvényre juttatva kell alkalmaznia. Csakhogy a Kúria döntése egy olyan jogvita tárgyában született, amelynek tényállása külföldi elemet nem tartalmaz, így valójában a magyar jogforrások értelmezése tekintetében foglalt állást. De mi lehet a helyzet a nemzetközi és az uniós jogforrások tekintetében – tette

¹ Az előadások szerkesztett változata a PPKE JÁK tudományos lapjában, a *Iustum Aequum Salutare*-ban (IAS) fog megjelenni.

² „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

³ Lásd: Kfv.V.35.218/2014/12.

fel a kérdést az előadó. A 28. cikk mellett az Alaptörvény egyéb releváns rendelkezéseit az értelmezéssel kapcsolatban az R) cikk (3) és (4) bekezdései tartalmazzák: a (3) bekezdés szintén egy értelmezési iránymutatás, míg a (4) bekezdés védelmi feladatot ró a jogalkalmazóra.⁴ Ebből fakadóan a bíróságok általi értelmezési folyamat modellje a következőképpen alakul: a jogszabályt elsőként az Alaptörvény 28. cikkével összhangban kell vizsgálni, majd ezt követően az R) cikk (3) és (4) bekezdésének fényében kell a bíróságoknak az értelmezést elvégezniük.

A másik releváns kérdéskör, amit az előadó megfogalmazott: mi minősül jogszabálynak? Erre választ az Alaptörvény T) cikk (2) bekezdésében találunk, amely felsorolja a jogszabályokat.⁵ Az Alaptörvény ezen cikke azonban nem ejt szót az európai uniós és nemzetközi jogforrásokról. E forrásokkal kapcsolatban vajon van-e bármilyen más követelmény? Hogyan értelmezhető egy-egy uniós jogforrás, amelyet törvényben hirdetnek ki?

Az Európai Unió Bírósága dolgozza ki a közösségi jogszabályok értelmezését, illetve értelmezésének módját. Noha egyes uniós szabályok pro forma törvényben jelennek meg, az Alaptörvény említett cikke nehezen alkalmazható ezekre. Az Európai Unió Bírósága értelmezési monopóliummal bír, amelynek jogalapja az Európai Unióról szóló szerződés 19. cikk (1) bekezdésében található. *Király Miklós* álláspontja szerint erre nem terjedhet ki az Alaptörvény 28. cikke. További kérdést vetnek fel az uniós rendeletek, mert az Alaptörvény nem említi külön a rendeletet a jogszabályok típusai között. Az Alaptörvény E) cikk (3) bekezdése utalhat a rendeletekre, de nem mondja ki szó szerint. Következik-e ebből, hogy a rendeletekre nem vonatkozik a 28. cikk?

A polgári törvénykönyv (továbbiakban Ptk.)⁶ 1:2. §-a is tartalmaz egy értelmezési alapelvet, mely szerint a törvénykönyvben található rendelkezéseket „Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni”. A Ptk. 8:6. § pedig az Európai Unió jogának való megfelelésről rendelkezik. A Ptk.-ban tehát két normacsoportot különböztethetünk meg: egy autonóm normacsoportot és egy európai uniós gyökerű

⁴ Az R) cikk (3) bekezdése kimondja, hogy „Az Alaptörvény rendelkezéseit azok céljával, a benne foglalt Nemzeti hitvallással és történeti alkotmányunk vívmányaival összhangban kell értelmezni”. Az ezt követő (4) bekezdés a legutóbbi módosítás során került be az Alaptörvénybe. Ez alapján „Magyarország alkotmányos önazonosságának és keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége”.

⁵ „Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.”

⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

normacsoportot. Kérdésként merül fel, vajon más értelmezési követelmények állnak fenn az uniós gyökerű normákkal szemben? *Egyrészt az Alaptörvény rendelkezései, másrészt az irányelveknek megfelelő uniós eredet miatt a közösségi szabályok is kötik a bíróságot. Következésképpen a bíróra kettős teher nehezedik a jogszabályok értelmezésekor.*

Az Alaptörvény értelmezési problematikáját a nemzetközi magánjoggal összefüggésben az előadó két jogforrás a Bécsi Vételi Egyezmény⁷ (továbbiakban BVE)⁸ és a Kódex alapján vizsgálta. A BVE egy *sui generis* nemzetközi dokumentum, amely egyetlen állam jogához sem kötődhet közvetlenül. A BVE önálló értelmezési szabályokat fogalmaz meg a 7. cikk (1) bekezdésében, mely az autonóm értelmezést hangsúlyozza a jogforrás nemzetközi jellegének hangsúlyozása mellett. Akadályt jelenthet azonban, hogy ennek az értelmezési problémának a feloldását jelentő rendelkezés sem található az Alaptörvényben.

A Kódex a külföldi jog alkalmazását a 7. § (1), (2) bekezdéseiben szabályozza, mely szerint „A bíróság a külföldi jogot hivatalból alkalmazza. A bíróság a külföldi jogot annak saját szabályai és gyakorlata szerint értelmezi”. Nem találunk egyértelmű választ ez esetben sem arra, hogy jogszabályi rendelkezés mellett hogyan lehet alkalmazni az Alaptörvény 28. cikkét? A Kódex 12. § (1) bekezdésében szabályozott közrendi klauzula szintén felveti a kapcsolatot az Alaptörvény 28. cikkével, azáltal hogy az új definíció egyértelműen a magyar közrend szerves részévé teszi az alkotmányos elveket is. Az előadás azzal zárult, hogy *a bíróságok bölcsességére van bízva, a fent vázolt ellentmondásokkal teli helyzetből fakadó feszültséget hogyan tudják majd feloldani.*

Csehi Zoltán (tanszékvezető egyetemi tanár, PPKE JÁK) kodifikációs bizottsági munkája során többek között a dematerializált értékpapírokról szóló előkészítő anyagokat állította össze, mely témát a *Dematerializált értékpapír és nemzetközi magánjog* című előadásában is elemzett.

A dematerializált értékpapír egy *de facto elektronikusan nyilvántartott adat*, amely fizikailag csak a monitoron jelenik meg, de az adat mögött azonban kell lennie egyfajta bizalomnak, percepciónak. A magyar jogban az új Ptk. definiálja a dematerializált értékpapír fogalmát, biztos háttérrel adva ezáltal az értelmezéshez. Tulajdonságai közé tartozik, hogy kereskedése egy láncolaton keresztül történik, közvetítőkön keresztül. Minden egyes közvetítő számára megjelenik az adat, amely

⁷ 1987. évi 27. tvr.

⁸ Ugyan a Bécsi Vételi Egyezmény törvényerejű rendeletként került kihirdetésre, azonban a törvénnyel azonos elbírálás alá esik.

több kérdést is felvet. Milyen kapcsolat van az értékpapír jogosultja és a számlavezető között, illetve a számlavezető és a közvetítők között?

A nemzeti szabályok több eltérő megoldást kínálnak. Van olyan elgondolás, mely szerint az az értékpapír tulajdonosa, akinek a számláján nyilván van tartva. Más koncepció szerint nem elsősorban tulajdonjogi viszonyt kell keresni, hanem az adatra, mint jogosultságra kell tekinteni. Van olyan álláspont is, mely szerint az értékpapír szimbolizált értékek láncolatát jelenti, míg az angolszász jogrendszerre jellemző *trust* az intézmény keretében értelmezi és ennek megfelelően viszonyul a dematerializált értékpapírokhoz. E különböző felfogások következtében nagyon eltérő nemzeti szabályozásokat találunk. Érdekes ugyanakkor, hogy a jogrendszerek gyakran a dologi jog szabályait alkalmazzák egy tulajdonképpen nem dologra.

A szabályozások körében érdemes az UNIDROIT⁹ és a Hágai egyezmény¹⁰ által kialakított rendszereket megvizsgálni, amelyek egymástól eltérő módon viszonyulnak a kérdéshez. Az UNIDROIT egységes anyagi jogi szabályozást dolgozott ki, melyben a dematerializált értékpapír mint biztosíték jelenik meg. Azonban a koncepció „népszerűségét” jelzi, hogy az erről szóló egyezményt mind ez ideig összesen csupán egy állam (Banglades) írta alá. A Hágai egyezmény kollíziós normákat szabályoz – és természetéből fakadóan az Európai Unió is részt vett az okmány megalkotásában. A 2006-ra megalkotott egyezmény sikerét jelzi, hogy Svájc átültette saját szabályozási rendszerébe, illetve az uniós szabályozás is ehhez igazodik. Úgy tűnik tehát, hogy jelenleg a kollíziós jogegységesítésnek van nagyobb esélye.

A kollíziós normák tekintetében háromféle megközelítést különböztethetünk meg: az úgynevezett *prima approach*-t, az *account agreement approach*-t, illetve a *settlement system*-et. A *prima approach* középpontjában a tranzakciót vezető személy áll, az *account agreement approach* a szerződési elemre helyezi a hangsúlyt, míg a *settlement system* a tranzakció elszámolásához kapcsolódik szorosabban. Mindaddig az első megközelítés tűnik a leginkább elfogadottnak, de még sok kérdést nem sikerült ennek sem megválaszolni. Nem elhanyagolható kérdés, hogy vajon a dematerializált értékpapírszámlák vezetői melyik állam rezsime alatt állnak és ezt mi határozza meg? Esetleg a honosság vagy az állami felügyelet a meghatározó?

A Kódex az 57. § és 58. §-ban szabályozza az értékpapírokat. *A magyar szabályozás rendszere két részre osztható: egy általános statútumból és értelmező ren-*

⁹ UNIDROIT Convention on Substantive Rules for Intermediated Securities, adopted by the Conference on 9 October 2009.

¹⁰ Convention of 5 July 2006 on the Law Applicable to Certain Rights in Respect of Securities held with an Intermediary.

*delkezésekből áll. Az általános statútum az értékpapír kvalifikációját adja meg, az értelmező rendelkezések pedig az értékpapír típusa szerint következnek. A dematerializált értékpapírral kapcsolatos szabályt az 57. § (3) bekezdése¹¹ tartalmazza, amely a *prima elvet emeli be a szabályozásba*. Az előadó hangsúlyozta, hogy véleménye szerint a Kódexben egy alapvetően jó megoldás született.*

Raffai Katalin (egyetemi docens, PPKE JÁK) szintén a Kódex általános részébe tartozó témával foglalkozott *Jogalkalmazás és korlátai az új Kódexben* című előadásában. Az előadó a Kódexben a szubjektív (a felek jogválasztása) és az objektív (kolíziós kapcsolás) módon meghatározott jog körében felmerülő korlátozásokra vonatkozó rendelkezéseket vette górcső alá. A Kódexben a *korlátozásoknak több típusa van jelen*. Az első típusba azok a *korlátozások tartoznak, amelyek beavatkoznak a jogalkalmazás folyamatába és hatnak a végeredményre, vagyis az alkalmazandó jogra*. E korlátozások két legfőbb eleme a *közrendi klauzula* és a *feltétlen alkalmazást igénylő (imperatív) szabályok*. A második típusba *azokat a korlátozásokat lehet sorolni, amelyek a kijelölt jogra nincsenek hatással*, mégsem hagyhatók figyelmen kívül a jogalkalmazás során, mint például az időbeli¹² vagy formai¹³ korlátozások.

A közrendi klauzulában és a feltétlen alkalmazást igénylő (imperatív) szabályokban közös, hogy a jogalkotó által kiemelten védendő célok miatt kerül sor ezekre a korlátozásokra, mint például a magyar jogrendszer alapvető értékrendje, alkotmányos elvek, közérdek stb. Hangsúlyozandó, hogy az uniós rendeletek elfogadják e korlátok meghatározása tekintetében a tagállami hatáskört, ugyanakkor megszabják ezek kereteit. A közrendi záradékot a régi Kódex is szabályozta, de a rekodifikáció eredményeként a Kódexbe egy megújult tartalommal bíró (és az Európai Unió Bírósága által az Omega-ügyben tett megállapításokkal¹⁴ is összhangban lévő) jogintézményt találunk, amelyből kikerültek az elavult elemek, mint például a külföldi állam gazdasági-társadalmi rendszerére való utalás.

A közrendi klauzulával szemben az imperatív szabályok teljesen új jogintézményt honosítottak meg a magyar nemzetközi magánjogban. A Kódex 13. § (1) bek. csak általánosságban utal arra, hogy a magyar jognak azokat a rendelkezéseit, amelyek tartalmából és céljából egyértelműen megállapítható, hogy a nemzetközi

¹¹ „Dematerializált értékpapírral való rendelkezés értékpapírba foglalt jogon kívüli joghatásaira annak az államnak a joga alkalmazandó, amely az értékpapírszámla vezetőjének állami felügyeletét ellátja, ennek hiányában ahol az értékpapírszámlát vezetik. Ha e szerint több jog alkalmazása merül fel, annak az államnak a joga alkalmazandó, amely a jogosult jogszerzését biztosítja.”

¹² Kódex 10. § (1) bek.

¹³ Kódex 19. § (1) bek.

¹⁴ C-36/02. sz. ügy. Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH kontra Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn ECLI:EU:C:2004:614.

magánjogi jogviszonyokban feltétlen érvényesülést kívánnak, nem lehet figyelmen kívül hagyni. E túl általános megfogalmazás a jövőben értelmezési nehézségeket okozhat a bíróságnak. Hangsúlyozni kell ugyanakkor azt is, nem létezik egységes álláspont a tagállamok között, azon normatív előírások tekintetében, amelyek a közérdeket szolgálják (például a német jog ide sorolja kereskedelmi szankciókat, az antititrósz szabályokat, míg a francia jog általánosságban a gyengébb fél védelmét szolgáló szabályokat). Mindezek miatt is kiemelt jelentőséggel bír az Európai Unió Bíróságának az imperatív szabályokkal összefüggésben formálódó gyakorlata, amely a hazai jogalkalmazás számára is iránymutató.¹⁵

Az előadás röviden végigtekintette a Kódex általános és különös részében fellelhető korlátozásokat, végül *azzal a következtetéssel zárta, hogy a kisebb egyenetlenségek ellenére a korlátozások új rendszere koherens, és az uniós joggal is összhangot mutat.*

Burián László (tanszékvezető egyetemi tanár, PPKÉ JÁK) előadásában a nemzetközi magánjog egy igencsak vitatott jelenségével az ún. *hazafelé törekvéssel* foglalkozott. Ahogyan arra az előadás címében is utalt – *A hazafelé törekvés a régi és az új Kódexben* –, azt vetette össze, hogy a jelenség mennyire lelhető fel a régi és az új Kódex szabályai körében. A nemzetközi magánjog tudománya hazafelé törekvésnek nevezi, ha az eljáró bíróság a saját jogszabályok (*lex fori*) hangsúlyos (és indokolatlan) alkalmazására törekszik, és ennek rendeli alá a nemzetközi magánjogi szabályok alkalmazását is.

Burián László szerint a hazafelé törekvés tetten érhető a hazai nemzetközi magánjogban, melynek egyik oka többek között az lehet, hogy a politika világában a külföldi jog alkalmazását gyakran vesztes csataként könyvelik el a szereplők. A hazafelé törekvés másik okát abban látja, *Mádl Ferenc* és *Vékás Lajos* professzorokra hivatkozva, hogy mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók idegenkednek a külföldi jog alkalmazásától. Véleménye szerint mapjainkban egyfajta nemzetközi trend is megfigyelhető, amely szerint a *lex fori* jogának alkalmazása erőteljesebbé vált.

A nemzetközi magánjog klasszikus jogintézményei segítséget nyújthatnak a hazafelé törekvésben, amelyek közül kiemelendő a *minősítés*, a *renvoi*, az „*észszerű idő*” kötelezettsége, illetve az *általános kitérítő klauzula*. A *csalárd kapcsolás kikerült az új Kódexből*, amelyet pozitív fejleményként lehet értékelni, hiszen ez az intéz-

¹⁵ Lásd: C-369/96 és C-376/96 sz. egyesített Arblade-ügyek ECLI:EU:C:1999:575; C-381/98 sz. Inngmar GB Ltd. kontra Eaton Leonard Technologies Inc.-ügy ECLI:EU:C:2000:605; C-184/12 sz. United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV kontra Navigation Maritime Bulgare-ügy ECLI:EU:C:2013:663; C-135/15. sz. Republik Griechenland kontra Grigorios Nikiforidis-ügy ECLI:EU:C:2016:774.

mény is a hazafelé törekvés egyik fő eszközeként szolgált. *A közrendi záradék és az imperatív szabályok* kihagyhatatlanak a felsorolásból, hiszen segítségükkel szintén a *lex fori* alkalmazására kerül sor a külföldi joggal szemben. Végezetül a professzor úr hangsúlyozta, hogy *összességében elmondható, a Kódex visszafogottabb e tekintetben a korábbihoz képest, mivel kevesebb teret ad a hazafelé törekvésnek. A Kódex ilyen irányú elmozdulása pedig mindenképpen üdvözlendő, és sokkal inkább összhangban van a nemzetközi magánjog univerzális céljával, a nemzetközi döntési harmónia megvalósításával.*

Erdős István (adjunktus, ELTE ÁJK) előadásában (*Modern idők: gondolatok a nemzetközi magánjogi jogalkotás XXI. századi kihívásaival kapcsolatban*) a XXI. századi nemzetközi magánjog előtt álló kihívásokról beszélt. Előadása címében Chaplin 1936-os, utolsó némafilmjére utalt, amely a világ elgépiesedéséről, a különbözőálló változásokról szól. A mesterséges intelligencia térhódításának következtében egyre gyakoribb, hogy az emberiség a gondolkodást is kiszervezi. Ez a tendencia a jogalkotás szempontjából is releváns, hiszen a jogban különös szerepe van a humánumnak. Hogyan ítélné meg a matematika tiszta logikáján alapuló rendszere például a közrendbe ütközést övező kérdéseket? A technológia, a migráció, a gazdasági érdekszférák szűkülése, a kultúrák, vallások összeütközése és számos más társadalmi változás történik napjainkban, amelyek kihívások elé állítják a jogot és a jogalkotót. De vajon valóban XXI. századi problémák ezek? – vetette fel a kérdést *Erdős*. A kihívások közös pontja, hogy mindegyik a világban jelenlevő változásra utal. Hogyan adaptálódik ehhez a változáshoz a jog, mi a funkciója ilyenkor a jognak? Hogyan hat a jogváltozásra: serkenti-e vagy visszafogja? A nemzetközi magánjognak különösen nagy felelőssége van e téren a problémák kezelésében. A nemzetközi magánjog a határokról szól, de nem okvetlenül megszünteti őket, hanem sokkal inkább újrarajzolja, felerősíti azokat. Ez pedig felelősséggel jár.

A jogviszonyok komplexitása a nemzetközi magánjogra is kihatott, az elmúlt ötven-hatvan évben soha nem látott folyamatokat produkált. Az utóbbi időszakot nagyfokú aktivitás jellemezte, amely során egy meghatározó keretrendszert sikerült létrehozni. A kodifikációs jogalkotási dömpingek a következő évtizedek számára is jelentőséggel bírhatnak. Érdekes a kodifikációkkal kapcsolatos új tendencia megjelenése is. Az elmúlt évek kodifikációi azt mutatják, hogy sokkal részletesebb, komplexebb szabályozást foglalnak magukba a korábbiakhoz képest. Ez a régi és új Kódexet összevetve is észrevehető. A jogalkotási dömpingnek egyik kiemelkedő oka lehet, hogy új aktorok kerültek a nemzetközi színtérre. Az egyik legaktívabb aktor a jogalkotást illetően az Európai Unió. A szupranacionális szervek térhódításával

felmerül az a kérdés is, hogy vajon hol kell meghúzni a határt a szupranacionális és nemzeti jogalkotás között? Látható tehát, hogy rengeteg megválaszolatlan kérdés van napjainkban, amelyek kihívás elé állítják a jogalkotót és jogalkalmazót egyaránt.

Vincze Gabriella (doktoranda, PPKÉ JÁK) *Kötelmi jog a kibertérben – jogválasztás és jogalkalmazás az online szerződések tekintetében* című előadásában kutatási témája középpontjában álló e-kereskedelmi szerződésekre alkalmazandó jogforrások hierarchiájából indult ki, hangsúlyozva a Kódex szubszidiárius jellegét. Ezt követően tisztázta, hogy pontosan mi értendő az „e-kereskedelem” kifejezés alatt, ideértve annak egyes fajtáit, amelyek közül a vállalatok egymás közötti (B2B), valamint a vállalatok és fogyasztók közötti ügyletek (B2C) relevánsak az uniós jogalkotás szempontjából. Az értelmezésben kiemelkedő szerepe van az Európai Unió Bíróságának, ezért a továbbiakban az Európai Unió Bírósága döntésein keresztül mutatta be azokat a problémákat és értelmezési nehézségeket, amelyek az új technológia kapcsán merültek és merülhetnek föl a jövőben a vonatkozó uniós rendeletek alkalmazása során.

A vonatkozó uniós esetjogot két részre osztotta, az első rész a vállalkozók közötti (B2B) ügyeket érintette, amelyeknél a joghatóságot, illetve az alkalmazandó jogot kikötő klauzula érvényessége szorult vizsgálatra.

A *C-322/14. számú, Jaouad El Majdoub kontra CarsOnTheWeb-ügy*¹⁶ tényállása szerint a joghatósági klauzula ún. click-wrap formában került megfogalmazásra, felvetve a Brüsszel I. rendelet¹⁷ 23. cikkével való összeférhetőséget, amely kimondja, hogy: „A megállapodás tartós rögzítését biztosító, elektronikus módon történő bármely közlés az írásos formával egyenértékű.”

A második esetscsoportban a fogyasztókat védő, speciális joghatósági – Brüsszel Ia. rendelet 17. cikk (1) bek. c) pontja¹⁸ – és kollíziós jogi – a Róma I. rendelet 6. cikk (1)(2) bek.¹⁹ – szabályainak érvényesülésére és a weblapoknak a kollíziós kapcsolásnál betöltött szerepére vonatkozott. Időrendben a *C-585/08.sz. Peter Pammer kontra Reederei Karl Schluiter GmbH&Co.KG és a C-144/09.sz. Hotel Alpenhof*

¹⁶ Lásd: ECLI:EU:C:2015:334.

¹⁷ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. *Hivatalos Lap*, L 012, 2001. 01. 16., 0001–0023. o.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról *Hivatalos Lap*, L 351, 2012. 12. 20., 1–32. o.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.). *Hivatalos Lap*, L 177, 2008. 07. 04., 6–16. o.

*kontra Heller egyesített ügyekben hozott*²⁰ összevont ítélet volt az első, ahol mindkét ügyben ugyanarra vonatkozott a kérdés: a Brüsszel I. rendelet értelmében más tagállamra „irányulónak” minősül-e azon kereskedő tevékenysége, aki internetes oldalt használ a fogyasztókkal való kapcsolatfelvétel céljából? Az Európai Unió Bírósága taxatív felsorolást állított össze azokról a tényezőkről, amelyek esetén megalapozott lehet ez az irányultság. A *C-190/11. sz. Daniela Mühleitner kontra Ahmad Yusufi, Wadat Yusufi-ügyben*²¹ a bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a kedvezőbb fogyasztóvédelmi szabályok előfeltételének kell-e lennie a szerződés távollévő felek közötti létrejötté? Bár az európai szabályozás 2002-ig megkövetelte, hogy a fogyasztó a lakóhelye szerinti tagállamban tegye meg a szerződés megkötéséhez szükséges intézkedéseket, a hatályos szabályozás nem tartalmaz ilyen feltételt. A *C-218/12. sz. Lokman Emrek kontra Vlado Sabranovic-ügyben*²² az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy a Brüsszel I. rendelet 15. cikke (1) bekezdésének c) pontját úgy kell értelmezni, hogy az nem követeli meg az okozati összefüggés fennállását a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységnek a fogyasztó lakóhelye szerinti tagállam felé történő irányulás eszköze, nevezetesen egy webhely és az e fogyasztóval kötött szerződés megkötése között. A fogyasztói ügyletek sorában a legújabb *C-191/15. sz. Verein für Konsumenteninformation kontra Amazon EU Sàrl-ügyben*²³ az Európai Unió Bíróságának az Amazon által kötött fogyasztói szerződések, általános szerződési feltételekben szereplő szerződési feltételek tisztességtelen jellegének tekintetében alkalmazandó jogra vonatkozó kikötést kellett értékelnie a tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv és a Róma I. rendelet fogyasztót védő 6. cikke tükrében.

Zárásként a résztvevők rövid tájékoztatást kaptak az unió folyamatban lévő, e-kereskedelmet érintő anyagi jogi jogalkotásáról, illetve arról, hogy a hatályba lépő új irányelvek hogyan hatnak a Brüsszel I.a és a Róma I. rendeletekre. Az Európai Bizottság a Digitális Egységes Piaci Stratégia részeként 2015 decemberében terjesztette elő azokat az irányelv-javaslatokat, amelyeken azóta is dolgoznak és amelyek kisebb-nagyobb módosításokon estek át. Az első javaslat a digitálistartalom-szolgáltatásra irányuló szerződések egyes vonatkozásairól szól,²⁴ a másik irányelvjavaslat az áruk internetes és egyéb távértékesítésére irányuló szerződések egyes vonatkozá-

²⁰ ECLI:EU:C:2010:740.

²¹ ECLI:EU:C:2012:542.

²² ECLI:EU:C:2013:666.

²³ ECLI:EU:C:2016:612.

²⁴ Brüsszel, 2015.12.9. COM (2015) 634 final 2015/0287 (COD).

sairól.²⁵ Utóbbi javaslat a 2017 októberében végrehajtott nagyobb átalakítás után átfogóbbá vált, és kiterjed az áruk értékesítésére irányuló szerződések számos aspektusára.²⁶ Alapvető kérdésként merült fel az irányelvjavaslatokkal kapcsolatban, hogy szükséges lesz-e a Digitális Egységes Piaci Stratégia keretein belül hozzáigazítani a két korábbi rendeletet az új irányelvjavaslatokhoz, amelyek főleg az e-kereskedelmi ügyletek terén fognak új szabályozást bevezetni? Az irányelvjavaslatok szövegéből kiindulva az előadó szerint megnyugtató válasz adható a kérdésre.

A következő előadó, *Jezernicki Katalin* (doktoranda, PPKE JÁK) *Az Európai Bizottság tehergépjárművekkel kapcsolatos AT 39824. számú kartellügyben hozott határozata a magyar és uniós jog kontextusában* című előadásában egy kartellmegállapodás folyamánként az Európai Bizottság által megállapított jogsértés károsultjai tekintetében felmerülő joghatósági alapokat vizsgálta. Az Európai Bizottság versenyfelügyeleti eljárásban, 2016. július 19-én kelt határozatában megállapította, hogy a határozat címzettjeit felelősség terheli az EUMSZ 101. cikkének és az EGT-megállapodás 53. cikkének egységes és folytatólagos megsértése miatt. A határozat szerint az érintettek az 1997–2011 között terjedő időszakban a jogsértést egyrészt a közepes és a nehézgépjárművek árazására és a bruttó áremelésekre vonatkozó összehangolt megállapodással, másrészt a merev és a vontató tehergépjárművek, valamint a közepes és nehéz tehergépjárművekre vonatkozó EURO 3-6 szabványok által előírt szennyezőanyag-kibocsátást szabályozó technológia bevezetésével járó költségek időzítéséből és áthárításával követték el. Az Európai Bizottság megállapította, hogy a címzettek anyavállalatai közvetlenül részt vettek az árak, áremelés és az új kibocsátási szabványok bevezetésének összeegyeztetésében, ezért a kartellezés miatt a határozat címzettjeire bírságot szabott ki.

Az előadó egy fiktív tényálláson keresztül mutatta be, hogy a fenti határozat címzettjei által gyártott új tehergépjárművek magyarországi forgalmazása során, mivel a forgalmazó nem alakíthatott ki alacsonyabb árat annál, mint amiben a határozat címzettjei a kartellezés során megegyeztettek, így nem érvényesült valódi verseny. A magyarországi forgalmazó továbbhárította a vevőre a kartellezésben megállapított árat, ezzel a magyar székhelyű vevőnek jelentős kárt okozva, amely szerződésen kívüli károkozásnak minősül.

²⁵ Brüsszel, 2015.12.9. COM (2015) 635 final 2015/0288 (COD).

²⁶ Az áruk értékesítésére irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 2009/22/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint az 1999/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről Brüsszel, 2017.10.31. COM (2017) 637 final 2015/0288 (COD).

Kérdésként merült fel, hogy hasonlóan komplex tényállás esetén megállapítható-e a magyar bíróság joghatósága, és ha igen, akkor milyen jogforrások alapján? A joghatóság meghatározása szempontjából az alábbi kérdéseket kellett megválaszolni: nevezett tényállás a polgári és kereskedelmi ügy fogalmába beletartozik-e, illetve a jogellenes károkozásból, valamint azzal egy tekintet alá eső cselekményekből eredő igénynek minősül-e a piaci magatartásra vonatkozó előírások megsértése miatti követelés is, így a kartelltevékenység nyomán keletkezett káresemény is. A válaszokat az előadó az Európai Unió Bírósága értelmezése alapján²⁷ adta meg.

A relevanciával bíró jogforrások elemzése alapján az előadó levonta a következtetést, a határozat címzettjei által folytatott kartelltevékenységre kiterjed a Brüsszel Ia rendelet hatálya, melynek alapján a magyar joghatóság megállapítható.

Somssich Réka (habilitált egyetemi docens, dékánhelyettes, ELTE ÁJK) konferenciát záró előadásában a Kódex és az uniós jog hatályával összefüggő viszonyrendszerét vizsgálta *A Kódex hatálya az uniós rendeletek fényében* című előadásában. A Kódex előkészítése során lényeges kérdés volt, hogy hogyan kapcsolódjon az új törvény az uniós rendeletekhez. A rendeletekhez való viszonyoknak több – összesen hat – típusát fedezhetjük fel az új Kódexben. Az első típus a maradvány hatáskör jelzővel foglalható össze. A törvény ebben az esetben a párhuzamosság látszatát kelti, de gyakorlatilag az eredmény ugyanaz lesz, mintha közvetlenül a rendelet került volna alkalmazásra. A második típust a nevesített maradvány hatáskörök, míg a harmadik típust a végrehajtási szabályok alkotják. A viszonyrendszer negyedik típusát az előadó a szabályozási űrben látta. Vannak ugyanis esetek (például a tartással kapcsolatos kérdések), amikor a Kódexben nem találunk erre vonatkozó szabályokat. Az ötödik típus esetén jellemző, hogy kényszerű párhuzamos szabályozásra kerül sor a maradvány hatáskörökben, ugyanakkor ebben az esetben nem feltétlenül vezet ugyanarra az eredményre a Kódex és az uniós rendelet alkalmazása. Végül előfordulhat, hogy alkalmazási tilalmat ír elő a Kódex, például olyan rendeletek vonatkozásában, amelyeknek Magyarország nem részese.

Összességében a Kódex kodifikációja során megalkotott rendszer átlátható, ugyanakkor nagy önállóságot követel meg a jogalkalmazótól. Felmerül azonban a kérdés, hogy a magyar bíró felhívhatja-e az uniós joggyakorlatot azon szabályok esetében, amelyeket átvett, illetve élhet-e az előzetes döntéshozatali eljárás lehetőségével? Azaz van-e a lehetőség előzetes döntést hoznia az Európai Unió Bíróságának

²⁷ C-302/13. sz. ügy *flyLAL-Lithuanian Airlines AS*, felszámolás alatt kontra *Starptautiskā lidosta Rīga VAS* és *Air Baltic Corporation AS*, ECLI:EU:C:2014:2319; C-352/13. sz. ügy *Cartel Damage Claims (CDC) Hydrogen Peroxide SA*, ECLI:EU:C:2015:335.

olyan ügyben, amely kívül esik a közösségi jog hatókörén, és tagállami szabályozás áll fenn, de a belső szabályozás valamilyen módon visszautal az uniós jogra? Több álláspont született ezzel kapcsolatban. A *Dzodzi-doktrína*²⁸ szerint az Európai Unió Bíróságának megállapítható a hatásköre akár ilyen esetekben is, amikor a tényállás nem tartozik az uniós jog alá, de azt a nemzeti jog alkalmazandóvá tette. A *Kleinwort Benson-ügyben*²⁹ hasonló álláspont alakult ki: közvetlenül és feltétel nélkül alkalmazandóvá kell tenni ezekben az esetekben az uniós szabályokat. A *Sahyouni-ügy*³⁰ alapján a nemzeti bíróságoknak alaposan bizonyítania kell, hogy a nemzeti jog közvetlenül és feltétlenül alkalmazandóvá tette az uniós rendeletet. Ugyanakkor továbbra sincs kielégítő válasz arra, hogy figyelembe vehető-e az uniós joggyakorlat. A magyar szabályozás alapján erre nincs kötelezettség, de a lehetőség adott, célszerűségi okok pedig a közösségi joggyakorlat figyelembevételét indokolhatják.

A rendeletek és a Kódex viszonyát tekintve a jövőben új irányok merülnek fel: egy esetleges csatlakozás a vagyoni jogi rendeletekhez, a hatályos rendeletek felülvizsgálata, mint például a kézbesítési rendelet és a bizonyításfelvételi rendelet esetében vagy a megalkotandó új rendeletek a Kódex karcsúsítását fogják eredményezni.

²⁸ C-297/88. és C-197/89. sz., *Dzodzi v Belga Királyság egyesített ügyek*, [1990] EBHT I-3763.

²⁹ House of Lords *Kleinwort Benson kontra Lincoln City Council-ügyben* 1998. október 29-én hozott határozata [1999] 2 AC 349.

³⁰ C-372/16. sz. ügy, *Soha Sahyouni kontra Raja Mamisch*, ECLI:EU:C:2017:988.